

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

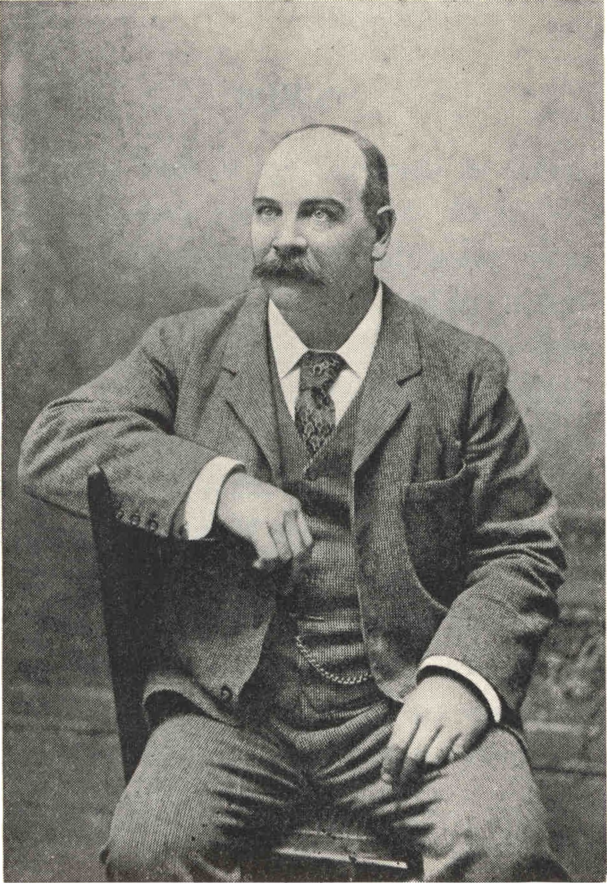
MINDEORD
OM
LAURITS ANDERSEN

MINDEORD
OM
LAURITS ANDERSEN

VED HUNDREDÅRET FOR HANS FØDSEL

1849
6. AUGUST
1949

UDGIVET AF LAURITS ANDERSENS FOND

FORORD

Den 6. august 1949 er det hundrede år siden, stifteren af Laurits Andersens Fond blev født. Fondets bestyrelse har ønsket at mindes denne dag blandt andet ved at udsende nærværende skrift, der i korte træk skildrer Laurits Andersens liv og fortæller lidt om, hvorledes han fjernt fra sit fædreland, som han forlod i sin ungdoms første år uden midler, vandt fremgang og hæder og bevarede en varm og levende kærlighed til sit fødeland.

Det danske samfund vil frem gennem tiderne stå i taknemmelighedsgæld til Laurits Andersen for hans smukke beslutning om, at hans formue gennem Laurits Andersens Fond skulle komme dansk erhvervsliv og danske borgere til gode og således tjene til bedste for det samfund, som han trods 58 års adskillelse, dog følte sig så stærkt knyttet til.

Anker Engelund.
Fondets Formand

Nærværende skrift er forfattet af fondets sekretær, civilingeniør H. E. Glahn, på grundlag af forskellige skrifter og rapporter, som fondet er i besiddelse af, samt ved samtaler med enkelte nulevende slægtninge og danske borgere i Shanghai, der har kendt Laurits Andersen. Forfatteren retter en tak såvel til disse slægtninge og venner som til pastor Frøkjær-Jensen, Tikøb, der har bistået med at søge oplysninger om Laurits Andersens fødested

H. E. GLAHN
Fondets sekretær.

LAURITS ANDERSEN

Fra Gurre kirkebakke har man den herligste udsigt over et af nordsjællands smukkeste landskaber. Grønne enge og frodige marker kranset af skov giver hele billedet det præg af ro og idyl, som er saa karakteristisk for danske landskaber. Ovre i nordvestlig retning med Horserød hegn som baggrund ligger en gruppe smaahuse, mange af dem er gamle, men velholdte og vidner om en befolkning, der med flid og nøjsomhed arbejder for at opnå deres udkomme af den danske jords frodighed. Stedet hedder nu Øerne, men var for et århundrede siden kendt under navnet Ømosen, og her så en lille dreng, der ved dåben i Tikøb kirke fik navnet Claus Laurits Andersen, første gang dagens lys den 6. august 1849. Om det hus, hvori begivenheden fandt sted, endnu eksisterer, kan ikke med bestemthed afgøres; men mange af de nuværende huse vidner om en betydelig alder, som selv den omhyggeligste pleje ikke kan skjule. En del huse er i de senere år blevet nedrevet eller er brændt ned til grunden, og det er muligt, at et af disse har huset det hjem, som var Laurits Andersens fødested.

Faderen var tømrer Jørgen Andersen, født den 6. september 1817 i Kirke Stillinge; han blev tømrersvend i Helsingør, hvor han fik tilnavnet Bildsø og blev gift den 7. august 1846 med Ane Cathrine Jørgensdatter (Larsen), der var født den 31. juli 1818 i Tikøb, altså lige i nærheden af Ømosen. Kort efter, at den ældste søn Robert Andreas Johannes Andersen var født den 22. november 1847, flyttede familien til Ømosen, hvor Jørgen Andersen tjente som daglejer i kongens tjeneste og iøvrigt boede til leje hos et gammelt husmandspar. Det hus, der nu udpeges som Laurits Andersens fødested, kan imidlertid næppe være det oprindelige hus, der må formodes at være blevet nedrevet, da det nuværende

blev bygget for et halvt århundrede siden. Laurits Andersens Fond har sat en del ind på at finde det hus, der var fondets stifters fødested, men foreløbig uden større held. Imidlertid var Ømosen ikke længe Laurits Andersens barndomshjem, thi allerede da han var 1 år gammel, flyttede familien til København. Det er muligt, at han som barn har tilbragt sin sommerferie i morfaderens hjem i Ømosen og derfra kan have barndomsminder, thi det vides, at han sammen med nogle af sine slægtninge har besøgt sin fødeegn under sine besøg i Danmark i 1884, 1907 og 1911.

Laurits Andersen, der fra meget beskedne kår arbejdede sig op til særdeles velhavende forhold, hørte ikke til de mennesker, der gerne ville vise sig og skryde af sine penge, tværtimod førte han en meget tilbagetrukket tilværelse i Shanghai, hvor han tilbragte det meste af sit liv, og hvor han tjente sine mange penge. Mange derude kendte naturligvis Laurits Andersen, men få var de udvalgte, der kom ham så nær, at de kunne kalde sig hans venner. Han ønskede ikke venner for pengenes skyld, og kunne måske af frygt for sådanne hensigter være noget tilbageholdende, særlig i sine sidste år derude.

Tiltrods for, at han havde tilbragt mere end en menneskealder i Kina, hvor han ganske naturligt talte engelsk, havde han ingeniunde glemt sit modersmål og korresponderede også på dansk med nogle enkelte af sine slægtninge herhjemme. Desværre har det foreløbig kun været muligt at fremskaffe nogle ganske enkelte af sådanne breve, der ellers kunne være en kilde til studium af hans personlighed og et godt supplement til den levnedsskildring, som han selv har indsendt til Ordenskapitlet, da han i 1922 blev dekoreret med ridderkorset af dannebrog. Den pågældende beretning er affattet på dansk og er naturligvis meget kortfattet, men giver i store træk en beskrivelse af, hvorledes livet har formet sig for ham, samt en mere udførlig beskrivelse af enkelte særlige situationer.

Som allerede nævnt flyttede forældrene, da han var 1 år

gammel, til København, hvor han tilbragte sin barndom og første ungdom. Sin skolelærdom fik han i Garnisons Skole, der dengang havde til huse i Sølvgades Kaserne, men senere blev flyttet til egen bygning i Stokhusgade. I 1856 mistede han sin fader, der havde deltaget i den første slesvigske krig, hvor han blev ramt af en kugle i låret i slaget ved Isted. Kuglen fremkaldte en blodforgiftning, der medførte et meget langvarigt ophold på lazarettet i Christiansfeld. Kuglen blev et familieklenodie, der først var i den ældre broder Roberts forvaring, hvor den efter hans død i 1915 henlå upåagtet, indtil den i 1922 atter blev fundet frem og af en af Laurits Andersens slægtninge blev sendt ud til Shanghai. I et brev til den pågældende slægtning takker han meget for kuglen samt for nogle papirer efter hans forældre og hævder meget kraftigt, at det var et stykke arvegods, der efter broderen Roberts død nu tilhørte ham som den ældste af sønnerne. Laurits Andersen selv opbevarede kuglen meget omhyggeligt; såvidt vides er den efter hans død blevet overgivet til hans yngste broders søn Aage Einer Andersen.

Efter konfirmationen i 1863 i Garnisonskirke kom Laurits Andersen i lære paa Eichhoff's maskinværksted og gik samtidig på teknisk skole, hvor han fik et godt teknisk grundlag, der senere kom ham til megen nytte i hans videre udvikling. Efter udstået læretid fik han arbejde ved orlogsværftets maskinværksted, hvor han arbejdede i flådens skibe fra 1868—69 og blandt andet var med ved opstilling af maskineriet i panserskibet „Lindormen“ og senere i „Peder Skram“. Arbejdet her har sikkert givet næring til det ønske, han har haft om at komme til søs og ud i den store verden. Tidligt i året 1870 rejste han til Skotland og fik ansættelse på Henderson Colbourn & Co.s maskinfabrik og skibsværft i Renfreid ved Clyde floden, hvor den ene af indehaverne var en dansk mand ved navn Løbnitz, der særlig tog sig af ham. Selv om han var meget glad for sit arbejde og de erfaringer, han opnåede her, havde han dog en så stærk lyst til at komme videre ud i verden, at han med glæde benyttede

den lejlighed, der efter 5—6 måneders ophold i Renfreid viste sig. Værftet byggede på det tidspunkt en lille damper for „The Borneo Company“ i Singapore, og da der blev tilbudt ham en chance som maskinassistent på turen derud med afmønstring i Singapore, greb han med begejstring dette tilbud.

Den 15. juli 1870 forlod den lille damper England, og efter en storm i Biscaya Bugten fik den fint vejr på resten af rejsen og ankom til Singapore den 11. september s. å. Her gik Laurits Andersen i land, som det var aftalt og stod altså ved sine ønskers mål, nu gjaldt det blot om at blive der og finde en levevej. I de dage var der ikke meget at gøre derude for en mand i hans stilling, men han var så heldig at få en midlertidig ansættelse ved et lille skibsværft, hvor Maharajaen af Johores damper var til maskineftersyn. Da arbejdet var færdigt, havde værftet ikke brug for Laurits Andersen mere, og han måtte igen søge ny beskæftigelse, hvilket åbenbart efter hans egen beskrivelse ikke har været så let. Efter i en ugestid forgæves at have besøgt alle dampere i havnen for at tilbyde sin tjeneste som maskinassistent, lykkedes det, lige inden de sidste dollars, som han havde tjent i Singapore, var brugt, omsider at få et job som maskinassistent i en lille spansk damper, der løb i rutefart mellem Honkong og Manilla, til en løn af 75 mex. dollars om måneden.

I denne stilling forblev Laurits Andersen i vinteren 1870—71, indtil han i foråret 1871 fik tilbudt en bedre stilling i et amerikansk selskab „The Shanghai Steam Navigation Company“, der ejede 25 dampere, der løb i fart på Kina-kysten og floden Yangtsze-kiang. Hans opgave var her at reparere maskiner fra havarerede floddampere og installere dem i nybygninger. Dette arbejde varede et par måneder, hvorefter han atter kom til søs, denne gang på lidt af et maritimt eventyr, hvorom han selv beretter meget udføreligt.

Den amerikanske regering sendte sin flåde, der i disse

farvande bestod af en fregat, to korvetter og to kanonbåde til Korea for at efterforske, hvorledes det var gået besætningen på et amerikansk handelsskib, som var forlist, og som man ikke havde nogen efterretning om. Man formodede, at søfolkene var blevet dræbt af koreanske røvere. Admiral John Rogers sendte efter ankomsten til floden Scoul nogle få barkasser ind i flodmundingen, men disse blev øjeblikkelig beskydt af soldater i land og måtte med nogle sårede trække sig tilbage til flåden. Der skulle nu sendes en stærkere straffeexpedition i land, men da kanonbådene stak for dybt til at gå ind på floden, sendte admiralen bud til Shanghai for at chartre en mindre dybt liggende damper, som kunne udrustes med kanoner. I det selskab, som Andersen arbejdede for, havde man netop et fartøj, S/S Millet, der egnede sig til et sådant formål, og efter en uges forløb var det færdigt til afrejse; men da maskinmestrene ikke ville gå i krig, tog Laurits Andersen med glæde mod tilbudet som 1' maskinmester, og næste aften gik han ombord. Båden var så dybt lastet, at en landgangstrappe var unødvendig, „blot man kastede Benene over Rælingen, stod man på Dækket“. Den næste morgen sejlede båden fra Shanghai, men måtte ankre i munden af floden, da der udenfor rasede en tyfon af så voldsom styrke, at skibet ville være forlist, dersom det var kommet af sted dagen før og havde mødt tyfonen i åbent hav. Efter 3—4 dages rejse fik man flåden i sigte i en bugt ved Korea, og en båd fra Admiralens skib kom ud med den meddelelse, at man for en uge siden med 600 mand havde stormet forterne og dræbt 300 koreanere. Skibet forblev ved flåden i en ugestid og sejlede derefter tilbage til Shanghai med 30 katolikker, der af frygt for deres egne landsmænd havde søgt beskyttelse hos flåden. Blandt de unge officerer, som var ombord i S/S Millet, blev to senere admiraler og besøgte Laurits Andersen flere år efter i Shanghai.

Således endte Laurits Andersens krigsdeltagelse; han sejlede derefter i en årrække indtil 1874 i flodfart og kystfart

på Kina omend ikke altid under lige fredelige forhold. I 1874 deltog han blandt andet i en japansk troppetransport til Formosa, hvor de indfødte havde ædt en del forliste japanske fiskere og derfor skulle straffes. Disse straffeexpeditioner var meget voldsomme og huede ikke Laurits Andersen, „een Rejse var nok for mig“, skriver han, og han deltog derfor kun i en enkelt rejse, hvorefter han atter vendte tilbage til Kina.

Laurits Andersen har på dette tidspunkt fundet, at han for at nå en bedre position måtte gøre en ekstra anstrengelse, i hvert tilfælde skriver han i sin beretning, at han „i 1875 tog Eksamen som 1' Maskiningeniør i Hongkong“. Dette har åbenbart betydet noget af en vending i hans beskæftigelse, for selv om han endnu i et lille årstid arbejdede ved bugserfart fra Shanghai ned ad kysten syd på for at redde junks, som var plyndrede af sørøvere, og senere på Peipo-floden fra Tahu til Tientsin, så førte det dog til, at han i slutningen af 1876 fik selvstændig virksomhed, idet han etablerede et maskinværksted i Tientsin. Selv om det kun gik småt, fordi der endnu ikke var sat megen handel eller større industri igang, så klarede han sig dog ganske godt, og tiltrak sig på fordelagtig måde de kinesiske myndigheders opmærksomhed.

Vicekongen i Chili, Li-Hung-Chang, begyndte på den tid at samle sig en flåde i Nordkina og skulle derfor bruge en tørdok og et orlogsværft i Tahu. Alt arbejdet ved bygning af dokken blev betroet Laurits Andersen, og det blev udført så tilfredsstillende, at han blev dekoreret med den dobbelte drageorden. Senere købte regeringen hans forretning og ansatte ham som Superintendenting Engineer ved værftet med rang af kaptajn. Som sådan var han beskæftiget i fire år og vandt flere gode venner blandt den nordlige flådes ledende officerer. Iøvrigt led denne flåde ti år senere et så voldsomt nederlag i krigen med Japan, dels i slaget ved Yalu bugten, dels i Wei Hai Wei havn, at samtlige offi-

cerer på ægte østerlandsk vis begik selvmord ved at spise opium.

Også arbejde uden for flådens hjemmebase blev overladt til Laurits Andersen. Han blev således i 1887 sendt til Port Arthur, der dengang var et lille fiskerleje, for at undersøge mulighederne for at etablere en orlogshavn med dok for flåden. På grundlag af den rapport Laurits Andersen sendte til admiralitetet i Tientsin, blev arbejdet påbegyndt. Selve arbejdet har han åbenbart ikke selv ledet, for han skriver, at det var ham en fornøjelse ved et besøg i Port Arthur i 1918 at konstatere, at dokken og værftet var anlagt på det sted, han havde anvist. Han har således ikke set anlægget før den tid, men har sikkert med opmærksomhed fulgt begebenhederne.

I kraft af sin ledende stilling i kinesisk tjeneste havde Andersen lejlighed til at møde adskillige fremtrædende personligheder. Han har blandt andet gjort bekendtskab med U.S.A.s tidligere præsident, general Grant, under dennes besøg hos vicekongen Li-Hung-Chang og senere med general Gordon og flere andre førende militære og politiske personer. Han har således tjent sig så meget op, at han i 1884 havde råd til at tage sin afsked fra tjenesten og rejse hjem til Danmark for sammen med sin broder Robert, der var lods-kaptajn i Shanghai at besøge sin moder. Det blev imidlertid ikke for bestandig, at han søgte tilbage til sit hjemland, thi efter at have opholdt sig hjemme et halvt års tid, hvor han ikke fandt passende beskæftigelse, rejste han atter ud til Kina, hvor forholdene syntes at passe ham bedre, og det viste sig også at give et lønnende resultat. Han søgte tilbage til Shanghai, hvor han nedsatte sig som rådgivende ingeniør og var beskæftiget på denne måde i en række år indtil 1890, der danner en ny milepæl i hans liv.

Sammen med et amerikansk firma Mustard & Co., som havde domicil i Shanghai, og som forøvrigt var agent for „American Tobacco Company“, købte han eneretten til at udnytte den senere verdenskendte Bonsack cigaretmaskine i

Kina. Mustard & Co., der hidtil havde solgt cigaretter i ret beskedent omfang, 1000 pakker om måneden, skulle nu selv fremstille cigaretter, og Laurits Andersen blev ansat som ingeniør for den nye fabrik. Det viste sig imidlertid meget hurtigt, efter at fabrikationen var sat igang, at ingen af deltagerne havde kendskab til at behandle tobak. Maskinen kunne lave tusindvis af cigaretter om dagen, der var udmærkede den dag, de blev fremstillet og solgt på stedet; men i løbet af en uge var de ubrugelige. Det var således ikke nogen indbringende forretning, og for at råde bod på den manglende viden rejste Laurits Andersen i 1893 til U.S.A. og besøgte her tobaksdistrikterne i Virginia og North Carolina.

Ved sin hjemkomst derfra startede han sammen med indehaverne af Mustard & Co. et selvstændigt firma „The Mercantile Tobacco Company“, for hvilket han selv blev direktør. Denne virksomhed overtog cigaretfremstillingen, og Laurits Andersen rejste ud for at indarbejde de forskellige cigaretmærker først i Kina, senere i Japan og Manschuriet. Virksomheden gik åbenbart godt fremad og vandt en sikker position på markedet i Kina. Imidlertid ankom mr. Duke, en af lederne af „American Tobacco Co.“ til Shanghai. Dette firma havde erobret den førende stilling i Amerika og agtede nu også at sikre sin stilling i Kina. Det kunne ikke uden en vis betænkelighed se på, at det nye firma „The Mercantile Tobacco Co.“ havde dækket det kinesiske marked i et meget betydeligt omfang. Betænkelighederne var så meget større, som deres egen agent, Mustard & Co., var direkte interesseret i det pågældende firma og således påførte kompagniet direkte konkurrence. „The Mercantile Tobacco Co.“ havde imidlertid en så stærk stilling ikke mindst på grund af Bonsack maskinens vældige kapacitet, at der ikke var andet for end at finde udvej for en mindelig ordening. Efter lange forhandlinger tilbød „American Tobacco Co.“ en så betydelig sum for overtagelsen af maskinen, at Laurits Andersen og hans partnere så deres fordel i at afstå denne i stedet for at konkurrere med det mægtige amerikanske sel-

skab. I dette selskab erhvervede Andersen betydelige interesser, der i årenes løb blev meget indbringende. Han indtrådte i selskabets ledelse og samtidig som partner i Mustard & Co., der beholdt agenturet for „American Tobacco Co.“ Kort tid efter døde begge Andersens partnere i Mustard & Co., og han stod derefter som eneste leder af dette firma, der foruden cigaretforretningen drev en betydelig importvirksomhed. „American Tobacco Co.“ blev senere knyttet sammen med det kendte bristolfirma Wills til „British-American Tobacco Co.“, og Mustard & Co., der før var agenter, blev nu en underafdeling af det nye kompagni. Andersen erhvervede også betydelige interesser i dette firma, i hvilket han iøvrigt indtrådte som en af dets direktører i Kina, og da der nogen tid efter dannedes et særligt selskab for cigaretfabrikationen i Kina, „British Cigarette Company“, blev han også medlem af direktionen i dette.

Under alle disse omskiftelser viste Andersen sig at have et betydeligt udsyn og en fast tro på, at det, han gav sig af med, nok skulle lykkes. I en nekrolog i North China Daily News omtales, at han købte aktier op i det nystiftede „British-American Tobacco Co.“ til kurser, der ville få de nuværende aktiehavere til at græde. Videre siges der i nekrologen: „Hans gamle bekendte bekræfter, at Andersen på den tid ofte manglede penge til at købe de aktier, der blev tilbudt ham; men det lykkedes ham dog at erhverve et stort antal. Hvor strålende investeringen var, er velkendt, og det er yderst interessant at bemærke sig, at da hans lykkes tidevand vendte, viste han sig at være en „careful man in regard to money matters as well as being an extremely shrewd business man““.

Gennem hårdt arbejde og kloge dispositioner nåede Laurits Andersen til en ledende stilling i Kinas forretningsliv. „British Cigarette Co.“ blev startet med det formål at bygge fabrikker i Kina, og omfattede i 1922 anlæg ikke alene i Shanghai, men også i Hankow, Mukden, Tientsin og Harbin, hvor også Mustard & Co. havde filialer, samt i Honkong og

Canton, således at der ialt var beskæftiget omtrent 500 europæere og amerikanere og henved 10.000 kinesere. Den samlede omsætning var på 80 mill. \$ og dermed den største forretning i Kina.

I denne mægtige fremgang var Laurits Andersen en interesseret og aktiv deltager, der ikke skyede personlig ulejlighed for at fremme forretningens udvikling. I sin beretning skriver han: „I de mange Aar jeg har været beskæftiget i amerikansk Forretningsliv, var adskillige Rejser til Amerika nødvendige. I 1905 havde Kineserne bragt en Boycott i Stand mod amerikanske Varer, og efter at jeg havde gjort personlig Protest i Legationen i Peking, rejste jeg til Washington og fik Audiens hos Præsident Roosevelt, hvor jeg blev venligt modtaget, og forelagde ham Situationen herovre med det Udfald, at Sagen havde forbedret sig betydeligt ved min Tilbagekomst.“

Laurits Andersen måtte i forretningsanliggender foretage mange rejser både til England og Amerika og ikke mindst til Japan, som han næsten besøgte hvert år. Han fandt særlig glæde ved at besøge dette land i efterårstiden, hvor han begejstredes over træernes pragtfulde farver fra lysegult til dybeste rødt. Han fandt, at Japan var et vidunderligt smukt land og meget nemt at rejse i. Under et af sine feriebesøg i Japan oplevede han det store jordskælv i Jokohama, der fandt sted den 1. september 1923. Han var taget på kur op i bjergene, og derved reddede han livet, men oplevelsen har sikkert gjort et dybt indtryk på ham og muligvis påvirket hans senere økonomiske dispositioner. Han reddede ganske vist livet, men mistede al sin bagage, som formentlig ikke har været så ringe, da han altid medførte rigeligt med beklædning, så han kunne tage fra det ene land til det andet, alt efter som det passede ham bedst. Da jordskælvet indtraf, befandt han sig på en spadseretur i bjergene. Alt omkring ham begyndte at ryste, klipperne slog revner, og træer væltede. Sammen med store skarer af mennesker måtte han flygte fra de hærgede egne, og efter en lang nattevandring

nåede han frem til en jernbanestation, hvor de holdende flygtningetog allerede var overfyldte i en sådan grad, at det var umuligt at komme ind ad den normale indgang, men 4 japanesere løftede ham ind gennem et vindue til et WC, hvor der i forvejen var flere andre. Her stod han i 6 timer, inden toget nåede frem til Nargoya, hvor han endelig kom i seng og sov i 12 timer oven på de store anstrengelser. Næste dag nåede han med et andet tog ud til kysten og fik skibsløjlig-
hed hjem til Shanghai. Den megen nød og elendighed, som fulgte i jordskælvets spor, gjorde et så dybt indtryk på hans sind, at han senere så smukt gav udtryk for, at penge ikke er alt, men at der også findes mange andre værdier, der ikke kan købes for penge, selv om disse kan bruges til lettelser og til glæde for andre.

Omkring året 1924 ophørte Laurits Andersen med at tage aktivt del i ledelsen af de selskaber, i hvis direktion han havde sæde, men efter ønske fra „British-American Tobacco Co.“ bibeholdt han et stort kontor i kompagniets nye byg-
ning, hvor kompagniet iøvrigt, som han selv skriver, „for-
syner mig med al Ting, Telefon, Stenografhjælp, typewriting, Office Tjener and Sodavand og Aviser, jeg kører ind i min Bil om Formiddagen og bliver til Kl. 12, saa gaar jeg paa Klubben og derefter hjem, og nu, da det er Vinter, bliver jeg der hele Eftermiddagen, lurer den af og læser“. Han kom næsten daglig på kontoret og hyggede sig, og har vel også beskæftiget sig med forvaltning af sine private øko-
nomiske interesser. I disse omgivelser har hans tanker sik-
kert også kredset om, hvorledes der skulle disponeres over hans formue, når han gik bort.

På den tid blev der i Danmark og blandt danske i udlan-
det iværksat en indsamling til Nationalmuseet i København. En sådan indsamling blev også iværksat i Shanghai i 1925 under ledelse af den danske generalkonsul S. Langkjær. Lau-
rits Andersen havde også tilsagt, at han ønskede at støtte sagen, og han indtrådte selv i den komité, der blev nedsat i sommeren 1925, foruden at han gav tilsagn om at yde „a

considerable amount“, der senere viste sig omsat i kontant mønt at være £ 200—, hvilket i sig selv var en smuk gave, der bidrog væsentligt til det gode resultat, indsamlingen nåede i Kina. Ordningen af nationalmuseumssagen trak imidlertid ud herhjemme, og Laurits Andersen, der havde vundet en meget varm interesse for denne sag, fandt, at den skulle løses, og at der måtte gøres en ekstra indsats for, at det kunne ske lidt hurtigt. Han henvendte sig derfor i maj 1926 til generalkonsul S. Langkjær og meddelte denne, at han ønskede at skænke £ 50.000— til nationalmuseumsfondet, og at det i stedet for at optages i hans testamente skulle ske straks og med en indtrængende henstilling om, at sagen fremmedes så meget som muligt. I gavebrevet, der blev udstedt 18. maj 1926, blev der indføjet, at beløbet ville være til rådighed for fondets formål senest 3 måneder efter, at den danske regering og rigsdag havde truffet endelig beslutning om sagens gennemførelse.

Laurits Andersens storstilede gave må tages som udtryk for, at det virkelig var ham en hjertesag at se nationalmuseumssagen gennemført. Han havde fattet stor interesse for spørgsmålet, og han fandt, at han på denne måde kunne vise sin taknemmelighed over for sit fædreland på en måde, som virkelig kunne mærkes. Den endelige vedtagelse af museets nyordning nåede ham først under hans sygdom nogle få uger før hans død den 15. april 1928.

Kort tid efter at gaven var blevet overrakt nationalmuseumsfondet, hædrede Hans Majestæt Kongen Laurits Andersen med at udnævne ham til kommandør af 1. grad af dannebrog.

I nærværelse af en repræsentativ kreds af landsmænd og venner foretog generalkonsul S. Langkjær overrækkelsen af denne høje ordensdekoration ved en sammenkomst på generalkonsulatet på Kongens fødselsdag den 26. september 1926. I en tale, generalkonsulen holdt ved den lejlighed, fremhævede han stærkt betydningen af den handling, Laurits Andersen havde foretaget, og karakteriserede den som egnet

til at nære de nationale følelser og styrke samhørigheden i vort folk samtidig med, at den kastede glans over det lille danske samfund derude i det fremmede land.

De sidste år af sit liv levede Laurits Andersen i stilhed i sit nye hus på 383 Route de Sieyes, hvilket han beskriver som meget komfortabelt med mange værelser og desuden et stort centralvarmeanlæg, således at han ikke behøvede at fryse som i sin tidligere bolig, selv om han betragtede det som temmelig meget for een person, at anlægget brugte 7—8 tons kul. I en lille lommebog, som fondet er i besiddelse af, er der ført nøje regnskab med, hvor mange kul der er købt, og hvornår fyringen begyndte og sluttede. Iøvrigt vidner denne lommebog om, at sømandens interesse for vejrliget stadig har været levende hos ham selv op i en høj alder, idet hver eneste dag begynder med et notat om vejret og slutter med en angivelse af dagens temperatur.

At gaven til Nationalmuseet ikke var Laurits Andersens eneste udtryk for hans hengivenhed for fædrelandet, viste hans testamente, der, efter at der var disponeret over visse værdier og midler til slægtninge og venner samt enkelte velgørende formål i Shanghai, bestemte, at hele resten af hans formue skulle gå til oprettelsen af et samfundsgavnligt fond i Danmark.

Fra alle de kilder, hvorfra det endnu er muligt at hente oplysninger om Laurits Andersens personlighed, fremgår det, at han var en mand, der ikke skyede anstrengelser for at gennemføre sine forehavender. Med sejj vilje og energi og ved hårdt arbejde kæmpede han sig fra sin ungdoms økonomisk vanskelige dage i de første år i Kina frem til en vel-situeret stilling. Hvad han opnåede, forstod han at forvalte på en sådan måde, at han ved sine testamentariske bestemmelser satte sig et minde, som vil bevare hans navn langt ud i fremtiden.

LAURITS ANDERSENS FOND

Allerede flere år før sin død havde Laurits Andersen truffet bestemmelse om, at hans formue skulle tilfalde almennyttige formål i Danmark. Selv var han ugift, og af nærmeste slægtninge var der 2 brødre, hvoraf den ældste, Robert Andreas Johannes Andersen, der var mangeårig lodskaptajn i Shanghai, døde i 1915, og den yngste broder, Peter Valentin Andersen, der var handskemager i København, døde i 1891. Førstnævnte broder Roberts ægteskab med Emma Danzer, der døde i 1923, var barnløst, medens den yngre broder, Peter Valentin, i ægteskab med Clara Catrine Josefine Hansen, havde en søn, Aage Einer Andersen, der således var den nærmeste slægtning af Laurits Andersen på det tidspunkt, da han traf sine testamentariske dispositioner. Nævnte Aage Einer Andersen, der dengang levede i England, havde iøvrigt i nogen tid opholdt sig i Shanghai og er den slægtning, der i det endelige testamente blev betænkt med det største beløb.

Allerede et par år før sin død havde Laurits Andersen, som nævnt i den foranstående beretning om hans liv, skænket det danske Nationalmuseum et beløb af £ 50.000. Oprindelig var det hans tanke, at denne storstillede gave skulle indgå i testamentet, men da en løsning af nationalmuseumssagen lå ham meget stærkt på sinde, blev denne bestemmelse som nævnt taget ud af testamentet. Over den allerstørste del af hans efterladte formue, havde han i sit testamente truffet beslutning om, at den skulle tilfalde et i hans fædreland arbejdende fond, der skulle bære navnet „Laurits Andersens Fond“ og med det hovedformål, at dets midler skulle anvendes til fremme af dansk industri og handel samt til hjælp for syge og fattige danske hjemme og ude.

Både gennem sin storstilede gave til Nationalmuseet og ved sine testamentariske bestemmelser, viste Laurits Andersen stor hengivenhed for sit fædreland, som han havde forladt for mere end en menneskealder siden uden midler, men udrustet med en fast vilje til at ville noget.

FONDETS VIRKSOMHED

De nærmere bestemmelser for fondets virksomhed indeholdes i en under 3. marts 1931 af ministeriet for handel og industri ad mandatum kongelig konfirmeret fundats. Fondets første bestyrelse valgtes den 28. maj 1931, den består af ialt 7 medlemmer, der vælges efter en i fundatsen nærmere fastsat fremgangsmåde.

Ved fondets stiftelse fandtes et grundfond på 5.127.344,08 kr. Dette grundfond er i årenes løb vokset, således at det pr. 31. december 1948 beløb sig til 5.538.685,07 kr. foruden 2 reservefonds, således at den samlede formue nu er 6.665.755,48 kr. Fondets midler henstår i obligationer og administreres efter reglerne for anbringelse af umyndiges midler. Den årlige renteindtægt, der er bestemmende for de bevillinger, der kan ydes, er naturligvis påvirket af renteniveauet og er derfor i de senere år faldet til 270 a 280.000 kr., men har på det gunstigste tidspunkt været oppe på 329.000 kr. årligt.

Omstående tabel viser bevægelserne i renteindtægten samt de samlede bevillinger og disses fordeling mellem erhvervsmæssige og sociale formål. Tillige er der angivet antallet af ansøgninger og antallet af bevillinger og disses fordeling mellem erhvervsmæssige og sociale formål.

Som det fremgår af tabellen, er det antal ansøgninger, der kan imødekommes, kun en forholdsvis ringe del af det samlede antal ansøgninger, blandt andet, fordi en stor del af dem slet ikke kan komme i betragtning, da de falder udenfor fondets rammer. Tabellen viser iøvrigt, at der under krigen var en tydelig nedgang i ansøgningernes antal, som imidler-

År	Rente- indtægt kr.	Antal ansøg- ninger	Antal bevil- linger	Samlede bevil- linger kr.	Bevillinger til erhvervs- mæssige formål		Bevillinger til sociale formål	
					antal	kr.	antal	kr.
1931	160.668	629	40	103.550	25	84.350	15	19.200
1932	314.742	709	123	252.000	81	202.750	42	49.250
1933	298.924	904	127	231.580	89	189.480	38	42.100
1934	285.973	834	136	204.750	83	147.000	53	57.750
1935	292.949	740	158	245.450	86	170.650	72	74.800
1936	294.805	758	155	234.400	100	173.950	55	60.450
1937	299.584	799	127	243.600	75	171.700	52	71.900
1938	305.790	849	138	261.900	90	203.450	48	58.450
1939	315.754	711	170	238.415	99	188.375	71	50.040
1940	326.059	516	131	194.236	60	141.600	71	52.636
1941	329.359	431	138	194.725	59	132.550	79	62.175
1942	291.293	409	146	215.225	67	154.600	79	60.625
1943	300.856	326	120	177.325	52	125.800	68	51.525
1944	303.288	278	105	161.450	46	109.100	59	52.350
1945	286.008	262	93	193.380	44	159.930	49	43.450
1946	271.059	370	138	271.350	88	216.150	50	55.200
1947	270.791	379	120	222.150	68	174.650	52	47.500
1948	281.340	354	87	174.520	47	140.200	40	34.320

tid atter er gået op efter krigen. Denne nedgang skyldes i nogen grad en af krigsforholdene præget tilbageholdenhed i befolkningens foretagsomhed, dels at alle studierejser til de vestlige lande måtte aflyses. Ved samtidig at betragte tallene for de bevilgede beløb vil det ses, at de årlige bevillinger på samme tidspunkt er gået ned også i forhold til renteindtægterne, hvilket skyldes, at fondets bestyrelse fandt det naturligt i overensstemmelse med de givne retningslinier at holde noget tilbage på uddelingerne og spare op til senere tider, hvor der kunne forventes et større behov.

Alt i alt er der siden 1931 uddelt ca. 3,8 mill. kr., fordelt med ca. 2,9 mill. kr. til erhvervsmæssige formål og 0,9 mill. kr. til sociale formål.

Fondets uddelinger finder sted to gange om året, nemlig

i januar og i juli måned, hvorved det undgås at behandle ansøgninger i utide, det vil sige uden for ansøgningsfristens udløb henholdsvis 1. september og 1. marts. Fondet har hidtil gjort den erfaring, at de fleste ansøgninger fremkommer i 1. halvår, hvilket giver en meget forceret gennemgang og analyse af ansøgningerne, hvorfor fondet i de senere år har foretaget den ændring, at ansøgninger til sociale formål kun modtages pr. 1. september til den uddeling, der finder sted i efterfølgende januar måned. Derved er der opnået den fordel, at fondet i ro kan foretage en kritisk gennemgang af de indkomne ansøgninger såvel som orientere sig om, hvorledes andre fonds har stillet sig til ansøgere, der også har søgt andre steder.

Fondets midler skal ifølge bestemmelse i testamentet, som allerede nævnt anvendes til fremme af dansk industri og handel samt til hjælp af syge og fattige danske hjemme og ude. Dansk industri og handel er angivet at være fondets hovedformål, og til nærmere forståelse af denne bestemmelse er der i fundatsen for fondet angivet nogle retningslinier, som fondets bestyrelse skal arbejde efter, men bestyrelsen er dog berettiget til at anvende midlerne på andre måder, der under hensyntagen til tidernes vekslende krav skønnes egnede til at fremme fondets almindelige formål. Der er i de ca. 18 år, fondet har virket, uddelt over 2250 bevillinger.

Ser man nærmere på de opgaver, der i årenes løb har opnået støtte fra fondet, er det naturligvis en meget broget skare af vidt forskellig art, men i hovedtrækkene er det formål, der tilsigter en bedre udnyttelse af vore naturlige erhvervskilder, som f. eks. forsøg vedrørende anvendelse af dansk bøgetræ til gulve, moderne bearbejdningsmetoder på hedearealer, undersøgelser vedrørende grøntfodertørring og konservering af grøntfoder, frøforædling, undersøgelse af værdifulde stoffer i Danmarks undergrund, fremme af biavl, forædlingsforsøg med skovtræer og med planter til dyrkning på let sandjord, og mange flere opgaver af samme art.

Endvidere er der ydet støtte til formål, der tager sigte på tekniske og videnskabelige undersøgelser og forsøg, der indebærer mulighed for produktionsmæssige fremskridt, som for eksempel: Undersøgelser over styrkeøgningen i cement og murkalk, forsøg vedrørende bearbejdning af metaller, forskningsarbejde paa Dansk Køleinstitut, aerodynamiske forsøg angående virkninger af læplantninger, forsøg vedrørende levnedsmiddelkonservering, støtte til professor Niels Bohrs videnskabelige undersøgelser, støtte til Boligopvarmningsudvalgets undersøgelser, forsøg med spændingsmålinger i stålkonstruktioner, undersøgelser vedrørende fedtstofoxydationen samt tekstiltekniske undersøgelser o.s.fr.

Yderligere er der ydet støtte til studier af praktiske og erhvervsmæssige problemer, bl. a. undersøgelser af rationaliseringsproblemer inden for industrien og til handelsvidenskabeligt forskningsarbejde.

Til undersøgelser af fremmede afsætningsmarkeder og disses bearbejdelse for indførsel af danske varer er der ydet støtte til udgivelse af propagandaværker om Danmark og afsætning af danske varer i udlandet, således frø, industriprodukter og kunstindustrivarer.

Desuden er der i stor udstrækning ydet støtte til studieophold i udlandet for såvel ingeniører, teknikere og økonomer samt til unge handelsmænds uddannelse i udenlandske virksomheder.

Til udgivelse af teknisk og nationaløkonomisk litteratur er der i begrænset omfang også ydet støtte af fondets midler.

Som det er nævnt ovenfor, er der til sociale formål ydet en støtte, der gennemsnitlig beløber sig til 23—24 % af de samlede bevillinger, bl. a. støtte til børnehaver og børnehjem, uddannelse af socialpædagoger, institutioner, der hjælper syge og fattige, idet bevillinger til sociale formål ikke ydes til enkeltpersoner, men kun til foreninger, der arbejder med opgaver af social karakter. Endvidere er der ydet støtte til visse slægtninge af fondets stifter.

